

**«Μίλτος Κουντουράς (1889-1940):
Ο Παιδαγωγός της Έμπνευσης και του Οράματος»**
Καράμηνας Ιγνάτιος, Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ
Επιστημονικός Συνεργάτης της ΑΣΠΑΙΤΕ

Περίληψη

Ο Μίλτος Κουντουράς υπήρξε αναμφισβήτητα μια από τις πιο σημαντικές προσωπικότητες του εκπαιδευτικού δημοτικισμού προσφέροντας τις ανεκτίμητες υπηρεσίες του σε μια από τις πιο ενδιαφέρουσες περιόδους της εκπαιδευτικής μας ιστορίας (1923-1933). Στην εργασία αυτή θα παρουσιάσουμε τους παράγοντες που συνέβαλαν καθοριστικά στην διαμόρφωση της σπουδαίας προσωπικότητάς του και κυρίως θα αναδείξουμε τον τίμιο και εμπνευσμένο αγώνα του για να κάνει πραγματικότητα το όραμά του για ένα διαφορετικό σχολείο με επίκεντρο τη δημιουργικότητα και την αυτενεργό πρωτοβουλία και δράση των μαθητών του.

Λέξεις-κλειδιά: όραμα, έμπνευση, Κουντουράς.

Abstract

Miltos Kountouras was undoubtedly one of the most important personalities of the educational demoticism offering invaluable service in one of the most interesting periods in our educational history (1923-1933). This paper presents the factors that contributed decisively to the formation of this great personality and mainly highlights his honest and inspiring struggle to fulfil his vision of a different school focused on the creativity and pro-active initiative and activity of students.

Key-words: vision, inspiration, Kountouras.

1. Εισαγωγή

Ο Μίλτος Κουντουράς υπήρξε αναμφισβήτητα μια από τις πιο σημαντικές προσωπικότητες του εκπαιδευτικού δημοτικισμού προσφέροντας τις ανεκτίμητες υπηρεσίες του σε μια από τις πιο ενδιαφέρουσες περιόδους της εκπαιδευτικής μας ιστορίας (1923-1933). Αν και η συμβολή του στο έργο του Εκπαιδευτικού Γνωμοδοτικού Συμβουλίου (ΕΓΣ) την περίοδο 1930-1932 υπήρξε καθοριστική, η θητεία ως διευθυντής στο Διδασκαλείο Θηλέων Θεσσαλονίκης (ΔΘΘ) την περίοδο 1927-1930 του έδωσε τη μοναδική ευκαιρία «...να ολοκληρώσει την παιδαγωγική του σκέψη και να συστηματοποιήσει την εκπαιδευτική του πράξη» (Δημαράς, 1985, σ. ια και κζ).

Στο ΔΘΘ ο Κουντουράς θα εφαρμόσει τις πρωτοποριακές του ιδέες με έμπνευση και όραμα, με τόλμη και σοβαρότητα, με διαφάνεια και ευρηματικότητα, με υπομονή και καρτερικότητα, με αγάπη και σεβασμό στην προσωπικότητα των μαθητριών του. Όμως, το παιδαγωγικό και διδακτικό έργο του Κουντουρά είναι μεγάλο και σημαντικό και είναι αδύνατο να συμπεριληφθεί στα στενά περιθώρια μιας εισήγησης.

Στην εργασία αυτή θα παρουσιάσουμε τους παράγοντες που συνέβαλαν καθοριστικά στην διαμόρφωση της σπουδαίας προσωπικότητάς του και κυρίως θα αναδείξουμε τον τίμιο και εμπνευσμένο αγώνα του για να κάνει πραγματικότητα το όραμά του για ένα διαφορετικό σχολείο με επίκεντρο τη δημιουργικότητα και την αυτενεργό πρωτοβουλία και δράση των μαθητών του.

2. Παράγοντες που συνέβαλαν στην διαμόρφωση της προσωπικότητάς του

Από πολύ νωρίς ξύπνησε και εκδηλώθηκε το λογοτεχνικό ταλέντο του Κουντουρά. Από φοιτητής ακόμη δημοσίευσε ποιήματά του στο «Νουμά» με το ψευδώνυμο «Μίλτος Λέσβης», ενώ παράλληλα μετέφρασε τον «Οιδίποδα Τύρανο» του Σοφοκλή και τη «Χέλγκα» του Χάουπτμαν. Ακόμη, ο ίδιος έγραψε πρωτότυπα δράματα, όπως «Το Γραφτό», τον «Άρρωστο» και το «Μπαλσαμωμένο Αγόρι», εκ των οποίων τα δυο τελευταία δημοσιεύτηκαν το 1911 και 1912 (Παπανούτσος, 1977, σ. 85).

Από φοιτητής ακολούθησε με ενθουσιασμό το κίνημα του Δημοτικισμού. Μαζί με τον Β. Ρώτα, τον Φ. Δραγούμη, τον Α. Ξυγγόπουλο και άλλους συμφοιτητές του ίδρυσαν τη «Φοιτητική Συντροφιά», το μαχητικό αυτό σωματείο, για το ζήτημα της γλώσσας και όχι μόνο. Επίσης, είναι αυτός που γράφει και υπογράφει πρώτος την προκήρυξή της το Μάιο του 1910 και αργότερα τη «Διαμαρτυρία» προς τον ελληνικό λαό με αφορμή τις κατηγορίες που τους απέδωσαν σχετικά με τους σκοπούς της «Φοιτητικής Συντροφιάς». Ακόμη, έχει ενδιαφέρον να επισημανθεί ότι ο Κουντουράς παρακολούθησε τη συζήτηση της Αναθεωρητικής Βουλής του 1911 για το γλωσσικό θέμα και την ομιλία του Λορέντζου Μαβίλη, ενώ συμμετείχε και στα επεισόδια που επακολούθησαν, όπου σύμφωνα με μαρτυρία φίλου του, ο θερμόαιμος Μίλτος «... έδωσε και έφαγε ξυλιές» (Ελέγας, 1974, σ. 412).

Παράλληλα, την ίδια εποχή (1910) γίνεται μέλος του νεοϊδρυθέντος «Εκπαιδευτικού Ομίλου». Ο «Εκπαιδευτικός Όμιλος» είναι πιο προσγειωμένος σύλλογος από τη «Φοιτητική Συντροφιά», γιατί αγωνίζεται για τον εκπαιδευτικό δημοτικισμό με στόχο την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Έτσι τώρα πια ο Κουντουράς κάνει στροφή κι αρχίζει να προβληματίζεται και να έχει σε προτεραιότητα τα εκπαιδευτικά θέματα. Οι γνωριμίες του πλέον ξεπερνούν τον λογοτεχνικό κύκλο του «Νουμά» και ανοίγονται πια νέοι ορίζοντες, καθώς γνωρίζει και συναναστρέφεται με τον Α. Δελμούζο, το Δ. Γληνό, το Μ. Τριανταφυλλίδη κ.ά. (Παπανούτσος, 1977, σ. 84· Τιμητική Έκδοση Μαθητριών του, 1976, σ. 26).

Από το Σχολαρχείο της Χίου το 1915 αρχίζει την εκπαιδευτική του σταδιοδρομία, η οποία διακόπτεται αρκετές φορές από τις συνεχείς στρατεύσεις του λόγω της πολιτικής αστάθειας της εποχής. Από το 1915 μέχρι το 1922 πολέμησε στη Μακεδονία, στη Θράκη και πήρε μέρος στη Μικρασιατική Εκστρατεία. Συνολικά ήταν πεντέμισι χρόνια στρατιώτης και κατά μεσοδιαστήματα ενάμισι χρόνο υπηρέτησε στην εκπαίδευση.

3. Οι αγώνες για την πραγματοποίησή του οράματός του

Ο Κουντουρά αγωνίστηκε με δύναμη και σθένος για να κάνει πράξη το όραμα και τις ιδέες του. Δεν το έβαλε κάτω σε καμιά στιγμή της ζωής του, όχι μόνο με τους αγώνες του ως φοιτητής και εκπαιδευτικός αλλά και με τη δημοσίευση του άρθρου του «Κλείστε τα σχολεία» στη εφημερίδα «Καμπάνα» του Στράτη Μυριβήλη, με τις επιστολές προς φίλικά του πρόσωπα κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών του σπουδών στη Γερμανία, με το πρωτοποριακό του έργο, όταν πια διευθύνει το ΔΘΘ αλλά και με τη θητεία του στο ΕΓΣ κι ακόμη με την έκδοση του παιδαγωγικού περιοδικού του «Παιδεία».

3.1 Η δημοσιοποίηση των απόψεων του στην εφημερίδα Καμπάνα του Στράτη Μυριβήλη με τίτλο: «Κλείστε τα Σχολεία»

Μετά την αποστρατεία του την 1^η Οκτωβρίου του 1922, διορίζεται στις 12 Φεβρουαρίου 1923 στο Γυμνάσιο Μυτιλήνης, ενώ έχει ήδη μπει στο λογοτεχνικό κλίμα της «Λεσβιακής Άνοιξης», που με αρχηγό το φίλο του Μυριβήλη άνοιξε νέους δρόμους στη νεοελληνική λογοτεχνία και αγωνίστηκε για την καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας (Παπανούτσος, 1977, σ. 85).

Έχει, πλέον, ζήσει πέρα ως πέρα τη τραγωδία του Μικρασιατικού Ελληνισμού, γνωρίζει από την εκπαιδευτική του πείρα την κατάντια της εκπαίδευσης και καταλαβαίνει πως η επιβίωση του Ελληνισμού εξαρτάται από την ταύτισή του με την Παιδεία. Αγανακτεί αλλά δεν απογοητεύεται. Είναι έτοιμος για τη μεγάλη του κίνηση. Έφτασε η ώρα για να δημοσιοποιήσει τις σκέψεις και τις αντιλήψεις του.

Ο Κουντουράς ξέρει πια το δρόμο. Απτόητος σηκώνει τη σημαία και δημοσιεύει το άρθρο του «Κλείστε τα σχολεία» σε δέκα συνέχειες από τις 24 Απριλίου μέχρι 3 Ιουλίου 1923, στη λεσβιακή εφημερίδα «Καμπάνα», του φίλου του Μυριβήλη. Είναι πολύ δυνατή η κραυγή του Κουντουρά και όπως ομολογεί ο ίδιος στο συγκεκριμένο άρθρό του: «Εκείνο, που μ' έσπρωξε να πω όσα είπα, ήταν μια θλιβερή αγανάκτηση που με συνεπήρε». Επισημαίνει ότι «το πρόβλημα της παιδείας είναι πολιτικοκοινωνικό» και παίρνει θέση. Πιστεύει πως «η εκπαίδευση χρεοκόπησε και πρέπει να ανανεωθεί» (Αρχοντίδης, 1974, σ. 414).

3.2 Οι επιστολές του από τη Γερμανία προς τα φιλικά του πρόσωπα

Στο Μόναχο για πρώτη φορά αρχίζει να συνειδητοποιεί τις αναζητήσεις του. Από τις τέσσερις επιστολές (από 25 Σεπτεμβρίου 1923 μέχρι 10 Σεπτεμβρίου 1924) που έστειλε στο φιλόλογό του Α. Δελή, στη Μυτιλήνη, με τον οποίο αλληλογραφεί, διαφαίνεται ήδη με αδρές γραμμές το σχολείο, που λαχταρά να χτίσει: «Βοηθήστε με όλοι σας και τολμήσετε να ονειροπολήσετε κάτι έξοχο για τη Μυτιλήνη, όπως από καιρό το ονειροπολώ εγώ... Κάτι πρέπει να γίνει εντελώς δικό μας, κάτι παράξενο, ωραίο, πρωτότυπο. Σχολείο, Θέατρο, Τέχνη... Ξέρω όλες τις αντιδράσεις... που κυριαρχούν στη Μυτιλήνη και μέσα τους πνίγεται, κουράζεται, απελπίζεται, αποτραβιέται κανείς. Και όμως πρέπει, πρέπει ακόμα μονάχος του να δημιουργεί κανείς, στην κάμαρα του ή κάτω από ένα λιόδεντρο» (Αργύρης, 1989, σ. 22-28).

Ακόμη, σε άλλη επιστολή που στέλνει από το Βερολίνο, το καλοκαίρι του 1926, στον Μυριβήλη διαφαίνεται πόσο τον είχε επηρεάσει η ιδεολογία της νέας αγωγής. «...**Θα ήθελα να ετοιμάσω [όταν επιστρέψω στην Ελλάδα] ένα σχολείο αλλιότιχο που θα είναι τόπος πολιτισμού – όχι μόνο για τα παιδιά... Μερικοί θα με πουν ονειροπόλο. Ίσως είμαι, αλλά ονειροπόλους χρειάζεται η ζωή – ονειροπόλους όμως με πίστη και με τόλμη**» (Δημαράς, 1985, σ. 59⁷).

Τέλος, στις 20 Σεπτεμβρίου το 1928 ενώ διαμένει στις Καρυές της Γέρας αναμένοντας την απόφαση σχετικά με τις καταγγελίες εναντίον του, κάνει άλλο ένα σχέδιο δημιουργίας σχολείου. Είναι το Πειραματικό Σχολείο Λέσβου σε ένα κείμενο μικρής έκτασης προβλέπει και υπολογίζει τα πάντα και με λεπτομέρειες (Καλάργαλης, 2011).

3.3 Η θητεία του ως Διευθυντής στο Διδασκαλείο Θηλέων Θεσσαλονίκης

Οι καινοτόμες ιδέες του Κουντουρά βρίσκουν εφαρμογή στο Διδασκαλείο, όπου από την πρώτη στιγμή εισαγάγει τη χρήση της δημοτικής γλώσσας. Ο χώρος αυτός θα

αποτελέσει τη βάση για να χτίσει το στέρεο οικοδόμημά του που όσο κι αν το πολέμησαν όσο κι αν το συκοφάντησαν θα παραμείνει όρθιο και ακέραιο στις συνειδήσεις των μαθητριών, των δασκάλων και των προοδευτικών ανθρώπων της εποχής του. Η προσφορά του είναι τεράστια επιφέροντας στην αγωγή ένα ζωηρό και επαναστατικό πνεύμα ανανέωσης.

Ειδικότερα:

-Η δημιουργική εργασία, η ενεργητική συμμετοχή, το κριτικό πνεύμα, η κοινωνική προσφορά και ευθύνη είχαν κυρίαρχη θέση στο πρόγραμμα και στην καθημερινή δράση του σχολείου του.

-Έδειξε στην πράξη ότι ο ρόλος του δασκάλου δεν είναι παθητικός χωρίς κατεύθυνση και στόχους αλλά πάνω απ' όλα ενεργητικός με πρωτοβουλίες και συμμετοχική δράση, με ευελιξία στις κινήσεις του και με ευθύνη και ευσυνειδησία στο έργο του. Η διδασκαλία από δασκαλοκεντρική γίνεται ομαδοκεντρική και το κέντρο ενδιαφέροντος μετατοπίζεται από το δάσκαλο στις μαθήτριες. Γράφουν χαρακτηριστικά οι μαθήτριές του για το νέο τρόπο διδασκαλίας: «...Ο δάσκαλος, δάσκαλος στην αρχή, συνεργάτης σιγά σιγά, έγινε αργότερα ο μαθητής που παρακολουθούσε την ανάπτυξη του μαθήματος από τα παιδιά, που στο μεταξύ είχαν αποκτήσει τόση αυτοπεποίθηση, ώστε με σιγουριά κι επιτυχία αναλάβαιναν την ευθύνη της προετοιμασίας των πειραμάτων και τη διδασκαλία των διαφόρων μεθοδικών εννοιών» (Τσολάκης, 1991, σ. 150-151).

-Με αίσθημα ευθύνης και με μεγαλόπρεπο τρόπο εξύμνησε τα δικαιώματα του παιδιού, ιδιαίτερα του φτωχού και του κατατρεγμένου (Πανταζής, 1991, σ. 29). Ενδιαφέρθηκε για τα παιδιά του λαού και απόδειξη του ενδιαφέροντός του είναι ότι μόλις ανέλαβε τη διεύθυνση του Διδασκαλείου κατήργησε τον τρόπο που επιλέγονταν τα παιδιά των Προτύπων και αντικατέστησε την επιλογή των παιδιών από εύπορες οικογένειες της Θεσσαλονίκης με το δικαίωμα όλων των παιδιών της περιοχής να φοιτούν στα Πρότυπα (Δημαράς, 1985, σ. 341).

-Σύμφωνα με την Έλλη Αλεξίου: «...εφαρμόζοντας καινοτομίες που απέρρευσαν και από την παιδαγωγική του κατάρτιση, αλλά και από την ποιητική του ιδιοσυγκρασία» μας έδωσε το «... μέτρο του δασκάλου που ξέρει να θυσιάζεται για το παιδί...» (Πανταζής, 1984, σ. 66).

-Υπηρετήσε με αυτοθυσία και ανιδιοτέλεια τις ιδέες της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης μέσα και έξω από το σχολείο όχι με λόγια αλλά με πράξεις και έργα και στηλίτευσε και κατηνίασε την προγονοπληξία, την πατριδοκαπηλία, το ραγιαδισμό, τη θρησκοληψία και τη ξενομανία. Δε δίστασε να τα βάλει μαζί τους αλλά με ευπρέπεια και δυναμισμό, που ταιριάζει στο γνήσιο πνευματικό και ηθικό του ανάστημα (Κουτζαμάνης, 1989, σ. 10).

-Δεν υποτάχθηκε σε συστήματα, δεν οργανώθηκε κομματικά, έμεινε ελεύθερος (Πανταζής, 1984, σ. 28). «Οι πράξεις του και τα γραπτά του δείχνουν ότι πάντα κινήθηκε σε ένα κλίμα φιλελεύθερο και ανεξάρτητο» (Δημαράς, 1985, τ. Α', σ. ρε). Με λίγα λόγια διατήρησε την αυθεντικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης και την αυτονομία της σκέψης του (Κουτζαμάνης, 1989, σ. 10).

Το έργο του Κουντουρά έχει πανελλήνια σημασία, γιατί δεν επιδιώκει να εφαρμόσει τις μοντέρνες παιδαγωγικές του ιδέες χωρίς να τις συνδέει και να τις προσαρμόζει στην ελληνική πραγματικότητα. Όλες τις πρωτοβουλίες του τις χαρακτηρίζει το μέτρο και η αγωνιστικότητα για να βγει η Παιδεία από το τέλμα. Το σχολείο του Κουντουρά δεν είναι αντίγραφο των γερμανικών προτύπων αλλά σχολείο

γνήσια ελληνικό, όχι προγονόπληκτο αλλά νεοελληνικό με έμφαση στην παράδοση και στον ελληνικό πολιτισμό (Πανταζής, 1984, σ. 40). Ο Κουντουράς «...δεν αντέγραψε, δημιούργησε με την καρδιά του, με αίσθημα, με ό,τι βαθύτερο και ουσιαστικότερο υπήρχε μέσα του» (Αρχοντίδης, 1974, σ. 417).

Μεγάλες και σημαντικές ήταν οι παιδαγωγικές και διδακτικές καινοτομίες που εισήγαγε και εφάρμοσε στο Διδασκαλείο. Μεταξύ αυτών, οι συγκεντρώσεις της Πέμπτης, οι ομάδες ειδικότητας, το σχολικό θέατρο, η αξιοποίηση του βιβλίου και της βιβλιοθήκης κ.ά. που στα στενά περιθώρια μιας εισήγησης δεν είναι δυνατόν να αναπτυχθούν. Θα κάνουμε μόνο μια περιορισμένη αναφορά στις συγκεντρώσεις της Πέμπτης και στην αξιοποίηση της τέχνης στο Διδασκαλείο για να αναδείξουμε το όραμα και την μετουσίωσή του σε παιδαγωγική και διδακτική πράξη (Καράμηνας, 2005).

Η Συγκέντρωση της Πέμπτης

Η Συγκέντρωση της Πέμπτης γινόταν μια φορά την εβδομάδα το απόγευμα και διαρκούσε μιάμιση έως δύο ώρες. Ήταν η «*ψυχή του Διδασκαλείου*» κατά τον Κουντουρά και γινόταν στο μέσο της εβδομάδας, γιατί η μέρα αυτή ήταν για εκείνον «*κέντρο και κορύφωμα*» όλης της εργασίας του σχολείου. Στη συγκέντρωση αυτή όφειλαν να παρευρίσκονται όλοι ανεξαιρέτως, μαθήτριες και δάσκαλοι. Ήταν «*η ιερότερη στιγμή*» στη ζωή του Διδασκαλείου, το οποίο γίνεται «*...ομοούσιο σώμα με μια βούληση και με ενιαία ιδανικά... είναι κάτι ανάλογο με τις ξένες κοινότητες... αλλά έχει δικό του σύστημα και δικό του χαρακτήρα*» (Δημαράς, 1985, σ. 150).

Η συγκέντρωση αυτή είχε γίνει η «*χαρά και η προσμονή*» όλων των παιδιών, καθώς αποτελούσε «*τη συνισταμένη*» της ζωής του σχολείου και ήταν το «*χρονικό σημείο επαφής του απολογισμού και του προγραμματισμού*» όλων των δραστηριοτήτων του. Μέσα, λοιπόν, σε μια ιδανική ατμόσφαιρα συνεργασίας και πνευματικής επαφής δάσκαλοι και παιδιά, καθισμένοι όλοι σε πάγκους, κατά τάξεις, πλαισίωναν σε σχήμα Π το τραπέζι του Διευθυντή, που ήταν τοποθετημένο στο κέντρο της αίθουσας (Πανταζής, 1984, σ. 62-64).

Το νόημα της Τέχνης στο Διδασκαλείο

Η αγάπη του Κουντουρά για την τέχνη χαρακτηρίζει ολόκληρο το έργο του. Όλες οι μορφές της συντροφεύουν τη ζωή και τη δράση του. Το ενδιαφέρον του για την τέχνη δεν σταματά ποτέ. Αρχίζει από τα πρώτα μαθητικά του βήματα, όταν ανέβασε Οιδίποδα στο χωριό του Σκόπελο το 1913, αλλά και συνεχίζεται στα φοιτητικά του χρόνια, στην εκπαιδευτική του σταδιοδρομία, κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών του σπουδών και κυρίως βρίσκει εφαρμογή στην τριετή παρουσία του στη διεύθυνση του Διδασκαλείου.

Για το νόημα της τέχνης γράφει χαρακτηριστικά στις σημειώσεις του: «*Και πρώτα-πρώτα πρέπει να τονιστεί ότι δεν είναι τίποτε άλλο στη ζωή που ν' ανεβάζει τον άνθρωπο πάνω απ' τον εαυτό του, όσο η δημιουργία της Τέχνης... γιατί η Τέχνη δεν περιέχει την ακρότητα και τη μονομέρεια, παρά είναι μεσότητα («μέτρον») δυνάμεων μιας στιγμής της ανθρώπινης προαγωγής και ανάτασης...»* και συνεχίζει αναφερόμενος στο ΔΘΘ «*...Τέχνη, όμως, για μας δεν ήταν απλώς μάθηση και δεξιότητα...δεν ήταν απλώς επιτυχία του παιδιού εκτέλεσης... μορφών ή τόνων ή λογοτεχνημάτων που να προκαλούν τα ευάρεστα σχόλια των θεατών και των επισκεπτών του Σχολείου μας... κι ακόμα Τέχνη δεν ήταν η επιπόλαιη και αποθαρμαστική ή έστω και βαθύτερα μονάχα απόλαυση έργων τέχνης οσοδήποτε μεγάλα κι οσοδήποτε ελκυστικά κι αν ήταν αυτά αλλά...»*, συνεχίζει «*... την Τέχνη τη*

θέλαμε, όπως και την εργασία και όλη τη ζωή, έκφραση της ζωής του παιδιού και ζετύλιγμα των ψυχικών και σωματικών του δυνάμεων προς μια μορφή, που σ' εξωτερικές εικόνες θα επρόβαλλε γραφικά τη δικιά του, την ατομική του ψυχή, διαρκώς τελειοποιούμενη. Κι εδώ πια το νόημα της Τέχνης εκάλυπτε το νόημα της μόρφωσης» (Δημαράς, 1985, σ. 134-135).

Προσπάθησε με τη βοήθεια της Τέχνης «...να καταλύσει τη φυσική σχέση εχθρότητας που υπάρχει ανάμεσα στο παιδί και στο γονιό του ή το δάσκαλο, γιατί αυτοί προσπαθούν να κυβερνήσουν με τη σκληρή πείρα τους και να το φορμάρουν στο δικό τους καλούπι, κόντρα στην επιταγή της ζωής που δεν κινιέται με την πείρα των γέρον, αλλά με τη φαντασία των νέων» (Πανσέληνος, 1974, σ. 430).

Η Τέχνη, λοιπόν, σε όλες τις διαστάσεις της (θέατρο, μουσική, χορός, κ.ά.) αποτέλεσε τον κεντρικό άξονα της ανανεωτικής του προσπάθειας, προσδίδοντάς της πρωτεύοντα ρόλο στο πρόγραμμα μαθημάτων, αλλά και γενικότερα στο τρόπο λειτουργίας του σχολείου του σε μια αδιάκοπη προσπάθειά του να ανοίγει συνεχώς καινούργιους δρόμους και να καλλιεργεί ένα κλίμα μύησης στις ομορφίες της.

3.4 Η θητεία στο Εκπαιδευτικό Γνωμοδοτικό Συμβούλιο (ΕΓΣ) και η έκδοση του περιοδικού του «Παιδεία»

Ο Κουντουράς διορίστηκε σύμβουλος στο (ΕΓΣ) με το νόμο 4653 του 1930, ξεκίνησε το έργο του στις 28 Μαΐου 1930 και έμεινε στο Συμβούλιο μαζί με τα άλλα τέσσερα μέλη του [Αμαριώτου, Παϊδούση, Σουχλήρη και Λάμψα (Πρόεδρος)], μέχρι την κατάργησή του (12 Γενάρη 1933), δύομισι περίπου χρόνια (Δημαράς, 1985, σ. ρα· Αργύρης, 1989, σ. 29).

Είναι αναγκαίο να τονιστεί η στενή σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο έργο του στο Διδασκαλείο και στο ΕΓΣ και επιπλέον, ότι «...με τους οραματισμούς, την ανεξαρτησία και την εργατικότητα του, υπήρξε το κύριο πρόσωπο του ΕΓΣ» (Δημαράς, 1985, σ. ρα). Από τη θητεία του στο ΕΓΣ διαφαίνονται οι τολμηρές πρωτοβουλίες, που ανέπτυξε με μεθοδικότητα για τη σύνταξη αναλυτικών προγραμμάτων και την κρίση των διδακτικών βιβλίων. Όπως γράφει ο Θεοδωρίδης «...Το Αναλυτικό πρόγραμμα των Γυμνασίων είναι το προοδευτικότερο που έγινε ποτέ...» και όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζει ο Βαλέτας «...ο Κουντουράς είναι ο πατέρας, ο πρώτος εισηγητής της συστηματικής και ζωντανής διδασκαλίας της λογοτεχνίας στην Ελλάδα...» με την έμφαση που έδωσε στα νέο αναλυτικό πρόγραμμα στο μάθημα των *Νέων Ελληνικών*. Ήδη από το Διδασκαλείο είχε δώσει στη Νεοελληνική Λογοτεχνία και την Έκθεση προνομιακή θέση. Τώρα με τη θητεία του στο ΕΓΣ καταξιώνει αυτές τις πρωτοβουλίες του σε πανελλήνιο επίπεδο και συμμετέχει ενεργά με εισηγήσεις στα εκπαιδευτικά συνέδρια του 1930. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η εισήγησή του για το Νόμο: «Περί σχολικών βιβλίων», όπου η σκέψη του στηριζόταν στην αναγκαία ύπαρξη βιβλιοθηκών με βοηθητικά βιβλία σχετικά με τα μαθήματα, που θα εξυπηρετούσαν την αυτενέργεια των μαθητών, στις ατομικές και ομαδικές τους εργασίες αλλά και γενικότερα στην μόρφωσή τους (Πανταζής, 1984, σ. 78-80· Κουτζαμάνης, 2000, σ. 208· Δημαράς, 1990, σ. 2784-2785).

Μετά την απόλυσή του από το ΕΓΣ δεν εγκατέλειψε την παιδαγωγική του δραστηριότητα κι αποφάσισε να εργαστεί διαφωτιστικά έχοντας ως όραμά του πάντα την αναμόρφωση του ελληνικού σχολείου. Όπως γράφει ο στενός του φίλος Αρχοντίδης στην εφημερίδα «Πρωινή» της Λέσβου δε σταμάτησε να αγωνίζεται για

την παιδεία «...τίμιος και ηθικός απέναντι στη δημιουργία...». Έτσι το Γενάρη του 1936 εκδίδει το μηνιαίο περιοδικό «Παιδεία», στο οποίο διακηρύσσονται και αναλύονται οι προοδευτικές του ιδέες (Πανταζής, 1984, σ. 81-82).

Στην προσπάθειά του να κάνει πράξη τους οραματισμούς του προσπαθεί παράλληλα να επιστρατεύσει προοδευτικούς ανθρώπους της εποχής του στέλνοντας τους επιστολές, όπως τον Α. Δελμούζο, Μ. Τριανταφυλλίδη, Ν. Καζαντζάκη, Α. Σικελιανό, Α. Παπαναστασίου, Γ. Παπανδρέου, Α. Σβώλο, Ε. Παπανούτσο, Κ. Γεωργούλη, Μ. Αμαριώτου, Μ. Κλεάνθους Παπαδημητρίου, Κ. Σωτηρίου, Ρ. Ιμβριώτη, Β. Αρχοντίδη κ.ά. (Πανταζής, 1984, σ. 82). Από την αλληλογραφία του με παιδαγωγούς, ποιητές, πολιτικούς, γλωσσολόγους και γενικά με διαλεκτούς επιστήμονες διαφαίνεται η ευρύτητα των οραματισμών του, αλλά και οι «...έντονες ανησυχίες του από τη δυναμική επέκταση του φασισμού και ναζισμού στην Ευρώπη..., το αναγεννητικό του πάθος... για τη νεοελληνική παιδεία και το φλογερό πάθος ενός επαναστάτη αστού που καλεί σ' ένα γενικό ξεσηκωμό όλες τις υγιείς δυνάμεις του τόπου... να παλέψουν για να μην διαψευστούν... οι ελπίδες του...» (Κουτζαμάνης, 1989, σ. 86).

Τέλος, παρά τον ενθουσιασμό της αρχής, η «Παιδεία» σταμάτησε να εκδίδεται με τον ερχομό της δικτατορίας του Μεταξά. Ο Κουντουράς με μια γενναία πράξη αρνιέται να δεσμευτεί με τη δήλωση ότι δεν θα αντιστρατευτεί την εκπαιδευτική πολιτική της δικτατορίας κι έτσι αναστέλλεται η έκδοση της (Ιούλιος 1936), αφού κατάφερε μέχρι τότε να εκδώσει έξι τεύχη (Ιανουάριος- Ιούνιος 1936) (Πανταζής, 1984, σ. 82).

4. Συμπεράσματα

Κάνοντας μια γενικότερη αποτίμηση του έργου του θα έλεγε κανείς ότι ο Κουντουράς ανήκει στην εκλεκτή οικογένεια των μεγάλων παιδαγωγών και δασκάλων της πατρίδας μας. Κατέχει ξεχωριστή θέση και είναι ανάμεσα σε εκείνους τους λίγους που «...έκαναν παιδαγωγικά θαύματα και κράτησαν την Ελλάδα στα χέρια τους σε χαλεπούς καιρούς». Πολλά από όσα έκανε και πρότεινε «αντέχουν στο χρόνο» και θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για τη δημιουργία νέων καινοτομιών στο σχολείο του 21^{ου} αιώνα. Με λίγα λόγια ο Κουντουράς «... ήταν το αλάτι που δε ξαρμύρισε, το δριμύ αλάτι που δίχως αυτό όλα θα σάπιζαν...» (Κουτζαμάνης, 1989, σ. 17).

Ο μεγάλος αυτός επαναστάτης, ο καινοτόμος παιδαγωγός, «...ο πιο ανθρώπινος δάσκαλος πόβγαλε ποτέ το ρωμαίικο...» κατά τον Α. Πανσέληνο (1974, σ. 429) «...έστησε στη Θεσσαλονίκη το σχολείο του αγώνα και της δημιουργίας. Ετοίμασε εκεί μια σειρά δασκάλων που τάραξαν τα λιμνάζοντα νερά της παιδείας μας. Στο σχολείο αυτό το έθνος... είχε αρχίσει να γυμνάζεται σωστά στη γλώσσα, στη σκέψη, στο ήθος, στη δημιουργία, που είναι η δικαίωση και ο εξανθρωπισμός του ανθρώπου...» (Τσολάκης, 1995).

Με τον αγώνα, την αυταπάρνηση και το ξόδεμά του στην υπόθεση του οράματός του αποτελεί ξεχωριστό παράδειγμα στο χώρο της νεοελληνικής εκπαίδευσης και φάρο φωτεινό του εμπνευσμένου παιδαγωγού, που δεν μένει προσηλωμένος και βαθιά ριζωμένος σε ξεπερασμένες συνταγές αλλά στέκεται ολόρθος μπροστά στο μέλλον και το αντικρίζει με δύναμη και πείσμα (Καράμηνας, 2005).

Συμπερασματικά, «...σε έναν αγώνα για την επικράτηση μιας ιδέας, σε ένα αγώνα με ένα άλλο κόσμο, γερά εδραιωμένο στην ελληνική πραγματικότητα...ο Κουντουράς όχι μόνο εκφράζει το πνεύμα της προσπάθειας, αλλά έδειξε και πόσο μπροστά μπορεί να φτάσει κανείς όταν πολεμά με πίστη, αφοσίωση, και μαχητικότητα για ένα όραμα...» (Δημαράς, 1985, σ. ρμε).

Βιβλιογραφία

- Αργύρης, Π. (1989). «Μίλτου Κουντουρά: Γράμματα από το Μόναχο». *Παιδαγωγικό Βήμα Αιγαίου*, τ. 4.
- Αρχοντίδης, Β. (1974). «Μίλτος Κουντουράς (In Memoriam)». *Αιολικά Γράμματα*, τ. 24.
- Δημαράς, Α. (1985). *Κλείστε τα σχολεία -Εκπαιδευτικά Άπαντα του Μίλτου Κουντουρά*. (Επιμέλεια-Σχόλια: Α. Δημαράς), τ. Α'. Αθήνα: Γνώση.
- Δημαράς, Α. (1985). *Κλείστε τα σχολεία -Εκπαιδευτικά Άπαντα του Μίλτου Κουντουρά*. (Επιμέλεια-Σχόλια: Α. Δημαράς), τ. Β'. Αθήνα: Γνώση.
- Δημαράς, Α. (1990). «Κουντουράς Μίλτος». *Παιδαγωγική-Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό*. τομ. 5^{ος}. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ελέγας, Β. (1974). «Μίλτος Κουντουράς». *Αιολικά Γράμματα*, τ. 24.
- Καλάργαλης, Α. (2011). *Μίλτος Κουντουράς. Κλείστε τα Σχολεία. Άρθρα στην Καμπάνα*. Θεσσαλονίκη: Αδερφοί Κυριακίδη.
- Καράμηνας, Ι. (2005). *Ο Παιδαγωγός Μίλτος Κουντουράς*. Αθήνα: Ατραπός.
- Κουτζαμάνης, Α. (1989). «Μίλτος Κουντουράς: Ο ιδεολόγος δάσκαλος, ο καινοτόμος παιδαγωγός, ο ρηξικέλευθος σύμβουλος». *Παιδαγωγικό Βήμα Αιγαίου*, τ. 4.
- Κουτζαμάνης Α. (2000). «Ο αρχιτέκτονας του «χάους» και οι ανέντιμοι διώκτες του». *Λεσβιακό Ημερολόγιο 2000*. Επιμ. Αριστείδη Κουτζαμάνη. Μυτιλήνη: Δούκας και Σια.
- Πανσέληνος, Α. (1974). «Ένας άνθρωπος που μας άφησε». *Αιολικά Γράμματα*, τ. 24.
- Πανταζής, Π.(1984). *Μίλτος Κουντουράς – Ο δάσκαλος της Ρωμοσύνης*. Αθήνα: Φιλιππότης.
- Πανταζής, Π. (1991). «Η επαφή του Κουντουρά με το πνεύμα της Ρωμοσύνης». Αφιέρωμα «Μίλτος Κουντουράς: Εκατό χρόνια από τη γέννησή του». Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Παπανούτσος, Ε. (1977). «Ένας πρωτοπόρος παιδαγωγός». εφ. «Το Βήμα», 3/4/1977. Τιμητική Έκδοση Των Μαθητριών Του (1976). *Μίλτος Κουντουράς: Διδασκαλείο Θηλέων Θεσσαλονίκης, 1927-1930*. Αθήνα: Γνώση.
- Τσολάκης, Χ. (1991). «Ο Μίλτος Κουντουράς και η γλωσσική διδασκαλία». Αφιέρωμα «Μίλτος Κουντουράς: Εκατό χρόνια από τη γέννησή του». Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Τσολάκης, Χ. (1995). «Μίλτος Κουντουράς- Ο παιδαγωγός της άνοιξης». εφ. «Τα Νέα», 17-4-1995.